

los pobres – srebro ubogich. Farba łatwo przywierała do podłoża i w sprzyjających warunkach blacha była tak trwała jak miedź, i co ważniejsze, znacznie lżejsza. W latach 30. XIX w. ów materiał zaczął wypierać zarówno miedź, jak i płótno, stał się najpopularniejszym „podłożem” wykorzystywanym do malowania małych *retablos*¹⁹.

CHARAKTERYSTYKA RETABLOS SANTOS

Większość *retablos* powstawała na prowincjach, obszarach poza bezpośrednim sąsiedztwem metropolii Mexico City i Puebli. Oficjalne centrum artystyczne – Akademia San Carlos powołana w 1783 r. w mieście Meksyk – podążało za modą i popularnym wówczas nurtem neoklasycyzmu i romantyzmu. Artyści malujący na prowincji pozostali raczej nieskażeni modą z miasta. W związku z naturalnym umiłowaniem do dramatyzmu i barokowego przepychu aż do XX w. zdołali wykorzystywać siedemnastowieczne oraz osiemnastowieczne środki stylistyczne i pozostali wierni barokowej estetyce²⁰.

Prowincjonalny artysta zwykle otrzymywał tylko powierzchowną wiedzę i szkolenie. W najlepszym wypadku był uczniem utalentowanego malarza *retablos*. W większości jednak artyści ludowi byli samoukami, jednocześnie dobrymi obserwatorami, którzy potrafili skopiować to co widzieli. Jest wielce prawdopodobne, że każdy z nich wykonywał także inny zawód, a malował w wolnym czasie. Zdarzało się, że kilku artystów pracowało w warsztatach i malowało pod okiem mistrza, specjalizując się w wykonywaniu określonych „partii” obrazu²¹. Twórcy dosyć wiernie stosowali przyjęte schematy ikonograficzne. Chociaż ściśle przestrzegali nakazów kościoła katolickiego odnośnie wyznaczonych kanonów i starannie malowali świętych z tradycyjnie przypisanymi im atrybutami, to czasami dodawali im swojskiego, „lokalnego kolorytu”, np. włączali tradycyjne motywy zdobnicze charakterystyczne dla danej społeczności indiańskiej.

Malarstwo *retablos* odznacza się kilkoma stałymi cechami. Ludowi artyści używali zwyczajowych ram do prezentowania wizerunków, które zaznaczały się w podobieństwie kolorów, rozmiarów czy wykorzystywanego materiału. Cechą charakterystyczną jest stosunkowa niezmiennosc stylu, barokowa wymownosc w odróżnieniu od popularnego wówczas – jak już wspomniałam – neoklasycyzmu czy romantyzmu wyznaczanego przez Akademię San Carlos. Starając się określić główne cechy malarstwa ludowego, należy podkreślić rolę kształtu, konturu oraz uzyskanie efektu dekoracyjności, na którym skupiali się twórcy. Ich obrazki to głównie kopie innych prac malowane bez wykorzystania

¹⁹ Hojalata 1999.

²⁰ GIFFORDS 1992: 5.

²¹ Szerzej o specjalizacji i cyklu *retablos* Red Bole Group (GIFFORDS 1992: 10–12).